

HUGO VICTOR EMLÉKÉHEZ.

Angol unitárius testvéreinknél szokásban van, hogy a lelkészek kiváló egyénekről alkalmyszerűleg egyházi beszédekben is megemlékeznek, sőt ezeknek jellemzése képezi nem egyszer vasárnapi prédikációjuk tárgyát. — Ily beszédet tartott közelebről Birkenheadben Binns Vilmos unitárius lelkész, melyet a „Liverpool Mercury“ egész terjedelmében kiadott. Mi az „Inquirer“ után szintén érdekesnek tartjuk a következő befejező részletet közölni:

Oly sok művét olvasva s életének oly számos eseményeit ismerve és ezek által érezve, mint a hogy én a magam részéről érzem, hogy Istennek egy választott gyermekével vagyunk társaságban, csaknem megbocsáthatlan hibának, a szentlélek elleni bűnnek látszik ama kérdést csak is fel is vetni, hogy vallásos ember volt-e Hugo Victor? Egy nagy és jó ember — és ő mindkettő volt, csak vallásos lehet. A genius, az emberiségért való önodaadás, a lélek nagysága és a nemes törekvés mind vallásos tulajdonságok. Megannyi láncszemek, a melyek szellemünket Istenhez kötik s egy isteniesebb elhivatást jelölnek, mint a minőt szavakban kifejezni vagy képekben ecsetelni tudnánk. Mivel a Pantheonban temettetett el, még pedig rendes egyházi szertartás nélkül s halálos ágya mellett nem volt egy pap is, azt mondták, hogy a Pantheon megszenteltelenített és hogy ő atheista. Hugo Victor atheista! Hogyan! Hát mi egyéb az atheismus, mint az erkölcsi törvény, a lelkiismeret és felelősség megvetése, mint az értelmi ravaszság kormányozott, gonosz és önző célokat hajhászó, vadállati erőszak uralomra jutása. Minden bizonynyal vannak emberek, a kik szeretik magukat atheistáknak nevezni, de a kiket azért azoknak tartanunk nem lenne helyes. Hasonlók ezek azokhoz az orthodox emberekhez, a kiknek erkölcsi magaviseletük jobb mint hitcikkelyeik szerint lenni kellene s csak félre magyarázzák legmélyebb érzelmeik jelentőségét és sűrű homályba burkolják azt, midőn minden felleget szétoszlatnának. Hiszen mi az erkölcsi fönség iránti tisztelet az emberben, ha nem az Isten tiszteletének kezdete, a ki minden erkölcsi fönségnek végetlen személyesítője? Mi az az önmagát megvető érzés, a melylyel néha saját magunk által elkövetett hibát nézzük, ha nem az az öntudatra ébredés, hogy a legfőbb szentséget megsértettük? Mi az a benső zsongás, mely minket szüntelen előre buzdít, ha nem a bennünk lakozó menynevi atya szózata? Magyarázzátok ki ezen dolgokat a materialismus vagy atheismus alapján, nevezzétek azokat az anyag csillámai következményeinek, melyek megett semminemű értelmi ok és akarat nincs. S aztán? Egyáltalában ki nem magyaráztátok. Hanem elkövettétek azt a hős tettet, hogy eljátszottátok a Hamlet szerepét az ő

jelleme nélkül. Nem úgy Hugo Victor. A materialismus és atheismus neki hiába kínálgatták megmérgezett kelyheiket. A Hugo Victor legvilágosabb nyilatkozatai ezen fontos tárgyról 1880-ban megjelent „A vallások és vallás” című műve. És mit mond ő az ő 78 éves korában? Párbeszédet tart az emberiség egyetemes vallási szelleme és az egyoldalú vallásos és vallástalan dogmák között, a melyek időről-időre feltűntek. Elveti az Édenről és a Kálváriai áldozatról való mythus közönséges felfogást, mivel — a mint mondja — nem akarja egy sorba helyezni egy alma megevését az istenség megölésével. Elveti az ördögöt és elveti az atheismust, de a kettő közül nagyobb tévedésnek tartja az atheismust, mert az embereknek lehet hitők egy hatalmas ördögben és lehet hitők egy még hatalmasabb Istenben, a miben bizonyos megnyugvást találhatnak, míg az atheismus csupa üres semmi. Végül arra a következtetésre jut, hogy van Isten és hogy Isten a mindent átható erő, a legfőbb szépség és szeretet, mely az embert munkára, imádatra, öröme és minden iránt hálára hívja. Mindezeket a ragyogó költészet dalaiban zengi el, melyekben ha a nyelv néha igen szenvedélyes és a metaphorák felette sokat foglalkoznak is a természet eredeti erőivel, a bölcsészeti felfogás szilárd, a vallásos érzés mély és az eredmény egészben hasonló egy napsugárhoz, mely a Dante és Milton pokoli homályát áttöri és az elkárhozottakat a menny profétái látásával áldja meg. Ez a mű Emersonnak egy szép helyét juttatja eszembe: „Különbség van az élet egyik s másik órája között azoknak fontossága s ebből származó eredménye között. Hitünk pillanatokban születik, de ezeknek a rövid pillanatoknak oly jelentőségük van, a mely arra indít minket, hogy azoknak nagyobb realitást tulajdonítsunk, mint minden más tapasztalatainknak.” Hugo Victor a hitnek ily pillanatait teremti meg lelkünkben és előtűnteti amaz új Jeruzsálemet, a politikai, a társadalmi és vallási világban. A politikai világban a szabadság és egyenlőség által, mely csupán a természet által megalapított különféleségnek van alárendelve. A társadalmi világban a kölcsönös segítség és testvériség helyes értelmezése által, megkülönböztetve egyfelől a gondtalan önző összeütközésektől, másfelől attól a socialismustól, mely a társadalmat úgy akarja megmenteni, hogy először feldarabolja s aztán összerakni igyekezik. A vallási világban nagy erősségek által, melyek a kereszténységet a holt hitczikkek kötelékéből kiszabadítják és az atheismust arra kényszerítik, hogy kinyissa szemeit, és meglássa Istent, hogy megtalálja nyelvét és hálákat adjon Istennek. Isten veled költő és proféta! Isten veled te emberek szeretője, te kedves dalnoka az ő unokáiért égő nagyatyai szeretetnek! Isten veled, Istennek fia és örököse a hallhatatlanságnak!

PÁR SZÓ AZ „UNITÁRIUS EGYHÁZ ÉS KÖZIGAZGATÁS“ CZIMŰ CZIKKHEZ.

Laborfalva, június 9-én 1885.

Tisztelt Szerkesztőség!

A „Ker. Magvető“ idei folyama 2. füzetében „Unitárius egyház és közigazgatás“ czímen, Sz. aláírással, igen fontos dolgokat olvastunk, melyekből örvendetes jelenség gyanánt tűnt ki, hogy egy éber őrszellem, meglehetősen ismeret gazdagsággal mutat reá egyházi életünk holmi oly szükséges kellékeire, a melyek anyagi létünk jobb állapotját előmozdithatják s a melyektől függ szellemi tekintetben is egy óhajtott jövő biztositéka. — S éppen ezért örömmel elszívelhetők a cikk írójának a közigazgatás közegei ellen hangzó kifakadásai.

Azonban, ha közigazgatásunk rendszere ily oldalról nyilvánosság elébe van hozva, egyszersmind tekintetbe veendő, hogy vannak elhallgatott körülmények, melyek szintén közérdekek és fontosak s a felemlegetett esetekkel szorosán egybe függnék. Mely okból legyen szabad a dologhoz szólanom.

Jelzett cikkben az van mondva, hogy „egyházunk törvényei összehasonlíthatlanul jobbak, mint kormányása az egyházkörökben.“ Ez a kifejezés igen sok tekintetben igaz. De vannak esetek, melyeket a tiszteletet érdemlő író, nem említett.

Például: én „vitális“ érdekű dolognak tartom, hogy minden közigazgatási mivelet csaknem az eklézsiák pénztára rovására esik. Így, ha köri gyűlése van valamelyik egyházkörnek: az eklézsia, melyre a sorrend szerint a gyűléstartás költségeinek a terhe esik, azok fedezésére saját pénztárát kell hogy megnyissa. Ha az egyházi vizsgálat ideje eljő — rendszeren az év végén — az évi kiadások sorozatát a vizsgáló bizottmány honoráriuma zárja be. Aztán a *viaticumok*, mely képviseleti díj zsinat vagy főtanács gyűlésen, éppen úgy beszámítható, mint a vidéki zsinat tartás költségeinek terhe a sorba következő egyházkörnek. — Mindezeket tekintetbe véve — ne csodálkozzunk, ha a népet communisticus fogalma elragadja; ha megadóztatásnak tekinti a gyűlések és bizottmányok költségeit s azt, a miből tőle kérnek: magáénak tekintvén, mint ilyenből, adandó alkalommal — szomju vágygyal részesülni kíván. — Mentsük meg az elfogult tömeget a téves fogalmaktól (Ezt sürgette az illető cikk is. Szerk.) hogy szabad tér nyíljen a közalapok ellenmondás nélküli rendezésére. Különböznél maradnak, lesznek visszavonások és ellenmondások.